

Nr 19.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående åtgärder för förbättring av fastighetsbestånd, som skadas genom vägbyggnad.

Tredje lagutskottet har behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 313, av herr *Eliasson m. fl.*

I motionen föreslås, "att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t ville framlägga förslag för tillgodoseende av i motionen angivet syfte".

Det sistnämnda anges i motionen vara att motverka den söndersplittring av fastighetsbeståndet, som lätt kan uppkomma vid omläggning eller nybyggnad av väg. Motionärerna framhåller, att det genom ägoutbyten, köp eller lämplig kombination av dylika åtgärder i ett betydande antal fall är möjligt att avhjälpa uppkomna skadeverkningar, samt uttalar, att man bör underlätta ägoutbyte eller andra erforderliga lantmäteriatgärder. För detta ändamål föreslås, att det allmänna dels skall vara skyldigt att på sin bekostnad verkställa sådana lantmäteriatgärder, dels äga rätt att taga initiativ till dem.

Över motionen har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen anger inhämtat yttrande av lantmäteristyrelsen.

Gällande bestämmelser. De lantmäteriatgärder, som i första hand ifrågakommer för att motverka söndersplittring av fastighetsbeståndet vid omläggning och nybyggnad av väg, är avstyckning och ägoutbyte. Dessa båda rättsinstitut regleras, avstyckning i 19 kap. och ägoutbyte i 20 kap., jämfört med 8 kap., i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet. För att avstyckning skall kunna ske måste den i de nu ifrågavarande fallen i allmänhet kombineras med att det avstyckade området sammanlægges med annan fastighet i enlighet med bestämmelserna i lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet.

Om de fastighetsägare, vilkas fastigheter splittras genom vägbyggnad, är ense om att motverka denna splittring genom köp eller byte sinsemellan av jordområden, som av vägen avskiljes från fastighet, vartill de hör, torde avstyckning i förening med sammanläggning på sätt ovan angivits ofta vara en möjlig lösning. Även ett ägoutbyte mellan de fastigheter, som splittras

av vägen, kan många gånger äga rum, om fastighetsägarna kan enas härom. Möjligheterna till ägoutbyte begränsas emellertid därav, att de ägoområden, som skola utbytas, i princip måste ha ungefärligen samma uppskattningsinnehåll enligt reglerna härför i 11 kap. jorddelningslagen, dvs. de måste vara i stort sett likvärdiga.

Därest fastighetsägarna icke kan enas, är avstyckningsförfarandet ej möjligt att använda. Däremot kan under vissa förutsättningar ägoutbyte tvångsvis komma till stånd. Även i dessa fall gäller emellertid begränsningen, att de ägoområden som skola utbytas i princip måste vara ungefär likvärdiga.

Yttrande av lantmäteristyrelsen. I sitt yttrande anför lantmäteristyrelsen till en början följande:

Motionen berör förhållanden, som länge varit föremål för fastighetsbildningsmyndigheternas uppmärksamhet. Nästan överallt i landet kunna uppvisas exempel på att nyanläggning av väg allvarligt skadat den bestående fastighetsindelningen utan att dessa skador botats genom lämpliga omarronderingsåtgärder. Vid den forcering av vägbyggnadsverksamheten, som ägt rum under senare år, har spörsmålet fått ökad aktualitet. På grund härav ansåg sig lantmäteristyrelsen i samförstånd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen böra taga upp hithörande spörsmål till diskussion vid en år 1953 anordnad konferens med rikets överlantmätare m. fl. Vid dessa överläggningar konstaterades att allmän enighet rådde om behovet av lagstiftningsåtgärder i sådant syfte, som redovisas i motionen.

Såsom även påpekas i motionen kunna liknande förhållanden, som uppstå i samband med vägbyggnad, även uppstå i samband med byggande av kanal, järnväg m. m. Även ett vattenregleringsföretag kan — exempelvis vid dämning — föranleda behov av ändringar i fastighetsindelningen. Sistnämnda fråga har bl. a. behandlats av den s. k. vattenlagskommittén i en den 17 maj 1952 avgiven promemoria med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning med anledning av företag enligt vattenlagen. Ur principiella synpunkter kan göras gällande att det skulle vara önskvärt att i ett sammanhang behandla alla dessa närbesläktade frågor. Frågan om botandet av skador i fastighetsindelningen föranledda av byggande av allmän väg är emellertid så angelägen och brådskande, att lantmäteristyrelsen ansett det riktigast att den bör behandlas som en partiell reform av gällande jorddelningslag. Styrelsen grundar denna sin uppfattning även på det förhållandet att en preliminär utredning i ärendet gett vid handen, att frågan synes kunna lösas genom ganska enkla och begränsade lagändringar.

Med anledning av de preliminära överväganden, för vilka redogjorts i det föregående, har lantmäteristyrelsen hösten 1953 uppdragit åt överlantmätaren i Örebro län Bertil Lindkvist att i tjänsten företaga utredning och utarbeta förslag till de ändringar i jorddelningslagens bestämmelser om ägoutbyte, som kunna anses erforderliga för att reglera genom vägbyggnad uppkommen skada i arronderingen. Uppdraget har så till vida begränsats att det angivits gälla jordbruksfastighet.

Lantmäteristyrelsen och utredningsmännen har preliminärt bedömt möj-

ligt att lösa frågan genom ett tillägg till 20 kap. 1 § andra stycket jorddelningslagen av innehåll, att om allmän väg anlagts eller enligt fastställd arbetsplan skall byggas i sådan sträckning att brukningen av jordbruksfastighet därigenom försvåras, ägoutbyte må ske för vinnande av lämplig fastighetsindelning i anslutning till den nya vägen, där så kan ske utan jordägares förfång. Vidare skulle stadgas att rätt att påkalla sådant ägoutbyte skulle tillkomma väghållaren samt i fråga om redan anlagd väg jämväl lantbruksnämnden.

I övrigt framhåller lantmäteristyrelsen en del synpunkter av betydelse för den närmare utformningen av lagändringen samt uttalar att reformen tills vidare icke synes böra taga sikte på ägoreglering beträffande andra fastigheter än jordbruksfastigheter. Erfarenheten från tillämpningen av den föreslagna lagändringen borde bli bestämmande för huruvida något praktiskt behov av ägoreglering därutöver föreläge.

Lantmäteristyrelsen tillägger att styrelsen har för avsikt att, om intet oförutsett inträffar, efter överläggningar med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt lantbruksstyrelsen avgiva förslag till Kungl. Maj:t under hösten 1954.

Utskottet. Vad motionärerna anfört synes utskottet beaktansvärt. Även om vid planeringen av vägföretag givetvis all möjlig hänsyn bör tagas till den bestående fastighetsindelningen, så att vägen ej skär fastigheterna i större omfattning än som är nödvändigt för att en ur trafiksynpunkt tillfredsställande vägsträckning skall ernås, torde man liksom hittills även framdeles böra räkna med att fastighetsbeståndet i avsevärd utsträckning kommer att splittras genom vägbyggen. I den mån detta icke kan förhindras bör därmed förbundna olägenheter på sätt motionärerna anför avhjälpas i möjligaste mån. Utskottet finner det angeläget, att erforderliga lagstiftningsåtgärder i detta syfte snarast möjligt vidtages. Enligt vad som framgår av lantmäteristyrelsens yttrande har en utredning i frågan redan igångsatts på styrelsens initiativ. Utredningen, som avser endast jordbruksfastigheter, beräknas bli slutförd så snart, att styrelsen kan avgiva förslag i ämnet till Kungl. Maj:t under hösten 1954.

Även om det ifrågavarande spørsmålet har betydelse också beträffande andra fastigheter än jordbruksfastigheter, torde det med hänsyn till frågans brådskande art samt den omständigheten, att det praktiska behovet av lagstiftningsåtgärder otvivelaktigt är störst i fråga om jordbruksfastigheterna, icke vara något att erinra mot det sätt, varpå utredningen begränsats. Det är utskottets förhoppning att denna begränsning skall möjliggöra att utredningen slutföres i så god tid före nästa års riksdag, att Kungl. Maj:t då kan framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Med hänsyn till vad ovan anförts torde behov av någon riksdagens åtgärd i anledning av förevarande motion ej föreligga.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion, II: 313, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 april 1954.

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD.

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Oswald, Albert Hermansson, Lindahl*, Grym*, Ivar Nilzon, Axel Jansson, Herbert Hermansson och Magnusson;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Johansson i Torp, Nyberg, Levin, Utbult, Andersson i Ryggestad, Munktell och Jansson i Benestad.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.